УДК 351.82

Г. В. Дмитренко,
д. держ. упр., директор департаменту регулювання та нагляду за кредитними установами та бюро кредитних історій національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

G. Dmitrenko,
Doctorate in Public Administration, Director of Regulation and Supervision of credit institutions and National Bureau of Credit Histories Commission provides state regulation the areas of financial services

PROBLEMS CONSUMER PROTECTION FINANCIAL MARKET

Процеси глобальної інтеграції фінансових ринків зумовлюють необхідність вирішення країнами з транзитивними економіками важливих завдань щодо створення та забезпечення сприятливих умов функціонування конкурентоспроможних ринків фінансових послуг як складової фінансового ринку. Загальновідомо, що успішне функціонування фінансових ринків — стрижневий фактор досягнення високих темпів економічного зростання; недостатній рівень розвитку фінансових ринків — одна з причин бідності багатьох країн світу. Події на фінансових ринках безпосередньо впливають на особистий добробут громадян, поведінку виробників і споживачів, рівень економічного розвитку. Виходячи з цього, розробка національної стратегії розвитку фінансового сектора України є необхідною передумовою подальшої успішної розбудови держави та її інтеграції до світового економічного простору та вступу до Європейського Союзу.

The process of global integration of financial markets necessitate solving transition economies important tasks for creating and providing favorable conditions for the functioning of competitive markets in financial services as part of the financial market. It is well known that the successful functioning of financial markets — the core factor in achieving high rates of economic growth, underdevelopment of financial markets — one of the causes of poverty in many countries. Events in the financial markets directly affect the personal welfare of the citizens, the behavior of producers and consumers, the level of economic development. Therefore, the development of a national strategy for financial sector of Ukraine is a prerequisite for further successful development of the state and its integration into the global economic space and joining the European Union.

Ключові слова: фонд гарантування вкладів, вклади, фінансові установи, фонди, банки, законодавча та нормотворча діяльність, пенсійні фонди.
Key words: deposits Guarantee Fund, deposits, financial institutions, funds, banks, legislative and regulatory activities, pension funds.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМ

В умовах розвиненої ринкової економіки, де гроші протягом століть формувались і розвивались як товар, подібний до будь-якого іншого, фінансовий ринок має розвинену, розгалужену інфраструктуру сфери фінансових послуг. В умовах глобалізації економічних відносин інфраструктура фінансових ринків передбачає розвиток у країні ефективної банківської системи, фондових бірж та позабіржових систем, небанківських кредитно-фінансових інститутів, сфери допоміжних та супутніх послуг, законодавчої бази, що забезпечує врегулювання економічних взаємовідносин між суб'єктами економіки, що діють на фінансовому ринку, державний бюджет та інші елементи.

Проблема захисту прав споживачів набула в Україні особливої гостроти і актуальності в умовах розширення спектру небанківських фінансових послуг.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Ринок фінансових послуг в Україні перебуває на початковому етапі становлення, так само як і інші складові ринкової інфраструктури. Складний і суперечливий процес зміни характеру виробничих відносин, однак, має певні результати. В Україні створена дворівнева банківська система, працюють фондові біржі та позабіржові системи, поступово входять в обіг цінні папери та похідні цінні папери, розвиваються існуючі та з'являються нові страхові компанії, набуває розвитку система недержавного пенсійного страхування, формується сфера іпотечних послуг тощо. Однак темпи розвитку ринку фінансових послуг в Україні стримуються нескоординованими діями законодавчих та виконавчих владних структур, нестійким і недосконалим законодавством, податковою системою, незадовільним станом приватизаційних процесів та іншими зовнішніми факторами.

Але у вітчизняній науковій літературі ця проблематика ще не стала об'єктом для грунтовних досліджень.

ФОРМУВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Стратегічним курсом зовнішньоекономічної політики України визнано інтеграцію до Європейського Союзу. Саме тому аналіз досвіду європейських країн щодо стану та основних тенденцій реформування інституту пенсійного забезпечення є надзвичайно корисним для нашої країни. Це підтверджується й прагненням до розбудови в державі моделі соціально-орієнтованої ринкової економіки, невід'ємною складовою якої традиційно вважають розвинуту систему пенсійного забезпечення, що надає людині право вибору та максимально враховує її внесок у створення національного багатства країни.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Система недержавного пенсійного забезпечення (далі НПЗ) є механізмом, який покликаний забезпечувати громадянам належний рівень пенсії. Ця система дозволяє диференціювати пенсії залежно від рівня доходу громадян та їхньої участі у недержавному пенсійному забезпеченні.

Система НПЗ покликана створити можливості для збереження та примноження коштів вкладників з метою забезпечення одержання ними стабільного доходу після настання пенсійного віку. Перевага НПЗ в тому, що збережені кошти збільшуються за рахунок інвестиційного доходу. При цьому державний нагляд за установами пенсійного забезпечення дозволяє запобігти проведенню надто ризикованих операцій і втраті пенсійних заощаджень.

Основна мета НПЗ — надання працівникам можливості здійснювати додаткові пенсійні заощадження та одержувати більші пенсійні виплати за рахунок пенсійних нагромаджень та інвестиційного доходу від їхнього розміщення. Недержавна пенсія має стати додатком до пенсій, що виплачуватимуться з державної солідарної та обов'язкової накопичувальної систем. Це дозволить збільшити співвідношення пенсійних виплат до заробітної плати працівника майже до 60 %. НПЗ також надає можливість працедавцеві додатково заохочувати своїх працівників за допомогою запровадження пенсійних програм і відрахування частини доходу на пенсійні рахунки працівників [1]

Виходячи з міжнародного досвіду, суб'єктами системи додаткового (недержавного) пенсійного забезпечення, як правило, є: засновники та платники пенсійних фондів; вкладники й учасники пенсійних фондів; недержавні пенсійні фонди; компанії з управління пенсійним фондом; компанії з управління активами пенсійного фонду (КУА); зберігачі пенсійних фондів; страхові організації, яким дозволено здійснювати страхування життя та страхування довічної пенсії; банківські установи, що надають послуги з відкриття та обслуговування пенсійних депозитних рахунків; саморегульовані організації у сфері недержавного пенсійного забезпечення; особи, котрі надають консультаційні й агентські послуги; органи державного нагляду та контролю у сфері недержавного пенсійного забезпечення; незалежні актуарії; аудитори.

Основні принципи діяльності НПЗ такі:

— економічно-соціальна зацікавленість працівників і працедавців у НПЗ;

— добровільність участі в системі НПЗ (добровільність створення та приєднання до раніше створених пенсійних фондів, добровільність пенсійних внесків, вибору пенсійного фонду та форми пенсійних виплат тощо);

— здійснення інвестиційної діяльності виключно в інтересах вкладників та учасників з метою захисту пенсійних внесків від інфляції та збільшення пенсійних нагромаджень за допомогою одержання інвестиційного доходу;

— державне регулювання діяльності НПЗ і нагляд за її здійсненням тощо.

Важливими гарантіями стабільного функціонування системи НПЗ і діяльності пенсійних фондів зокрема, захисту пенсійних заощаджень є:

— розмежування функцій управління пенсійними фондами, управління активами пенсійного фонду та їхнього зберігання між фінансовими установами, що надають відповідні послуги;

— ліцензування фінансових установ у системі НПЗ спеціально уповноваженими державними органами;

— здійснення зовнішнього моніторингу операцій з активами пенсійного фонду та їхнього обліку банківською установою — зберігачем активів пенсійного фонду;

— створення страхового резерву в структурі активів пенсійного фонду для забезпечення виконання зобов'язань перед вкладниками й учасниками пенсійного фонду;

— розміщення активів пенсійного фонду за принципами диверсифікації, відповідального ставлення до інвестування, надійності, ліквідності та прибутковості такого інвестування;

— проведення регулярних незалежних актуальних оцінювань пенсійних фондів;

— закріплення цілковитої відповідальності фінансових установ, котрі надають пенсійним фондам послуги з недержавного пенсійного забезпечення, усім належним їм майном.

Недержавні пенсійні фонди (НПФ) є фінансовими інституціями для переважної більшості населення. Проте у світі вони є одним з найбільш популярних засобів здійснення заощаджень, у тому числі на старість, на противагу банківським депозитам та іноземній валюті.

Недержавні пенсійні фонди є елементом третього рівня нової пенсійної системи, що утворюється в Україні. Такі інституції надають послуги з недержавного пенсійного забезпечення.

Недержавний пенсійний фонд є, по суті, об'єднанням коштів, що надходять до нього на користь майбутніх одержувачів пенсійних виплат — учасників такого фонду. НПФ є юридичною особою (непідприємницьким товариством), яка має статус неприбуткової організації (тобто прибуток не розподіляється на користь засновників НПФ, а спрямовується на формування пенсійних активів). Учасником НПФ може бути будь-яка фізична особа як громадянин України, так і іноземці та особи без громадянства. Особа, що сплачує кошти (що називаються пенсійними внесками) на користь учасника НПФ, є вкладником фонду.

Вкладниками будь-якого НПФ можуть бути:

— сам учасник особисто (тобто на свою користь);

— родичі учасника фонду, а саме подружжя, батьки, діти;

— працедавець, в якого працює учасник фонду;

— професійне об'єднання, членом якого є учасник фонду.

Пенсійні кошти, обліковані на індивідуальному професійному пенсійному рахунку учасника, можуть бути використані виключно для інвестування з метою одержання доходу на користь учасника професійної пенсійної системи; здійснення щомісячної професійної пенсійної виплати чи одноразової пенсійної виплати, а також для оплати послуг адміністратора НПФ, послуг КУА (у тому числі оплати послуг торгівців цінними паперами (посередників), зберігача, послуг із проведення планових аудиторських перевірок; оплати договору страхування довічної пенсії. Використання коштів для інших цілей забороняється.

Недержавні пенсійні фонди в Україні можуть бути трьох типів:

— відкриті недержавні пенсійні фонди;

— корпоративні пенсійні фонди;

— професійні пенсійні фонди.

При відкритому типі недержавного пенсійного фонду засновниками можуть бути будь-які юридичні особи, а учасниками — громадяни України, іноземці та особи без громадянства, незалежно від місця та характеру їх роботи.

Корпоративним пенсійним фондом вважається недержавний пенсійний фонд, засновником якого є юридична особа-працедавець, або кілька юридичних осіб-працедавців, та до якого можуть приєднуватися працедавці-платники. При цьому, на відміну від відкритого

пенсійного фонду, учасниками такого фонду є виключно громадяни, які перебувають у трудових відносинах з його засновниками або працедавцями, які є платниками цього фонду.

Професійний пенсійний фонд — це пенсійний фонд, засновниками якого є об'єднання громадян або юридичних осіб, яке створюється за професійною ознакою. При цьому учасниками такого фонду можуть бути виключно громадяни, пов'язані за родом їх професійної діяльності.

Майбутня пенсія учасника фонду формується не тільки з його внесків у НПФ, але й доходу від інвестування цих коштів, чим займатимуться спеціально створені компанії по управлінню активами.

Основний принцип діяльності недержавних пенсійних фондів — добровільність участі в них. Вкладники й одержувачі виплат (учасники пенсійних фондів) можуть обирати найпривабливіші пенсійні схеми здійснення внесків одержання виплат. Вони також мають змогу оцінювати надійність напрямів інвестування коштів. Зберігаючи гроші в банках, вкладники, на відміну від учасників пенсійних фондів, таких можливостей позбавлені.

Основними показниками діяльності недержавних пенсійних фондів є надійність, стабільність та прибутковість. Проте зараз немає єдиного показника, який би показував прибутковість НПФ. Оцінка системи недержавного пенсійного забезпечення базується на певних принципах. Серед них: адекватність та обгрунтованість показників діяльності НПФ; вірогідність (наявність у НПФ набору первинної документації); однотипність методики обчислення показників діяльності НПФ. Одним з основних параметрів діяльності НПФ є оцінка чистої вартості пенсійних активів. Особливої ваги цей показник набуває із запровадженням пенсійної системи. Ураховуючи це, уже зараз необхідно відпрацювати підходи до його обчислення у практичній діяльності недержавних пенсійних фондів. Ще одним важливим параметром є оцінка чистої вартості одиниці пенсійних внесків.

Чиста вартість одиниці пенсійних внесків — розрахункова вартість одиниці пенсійних внесків, що визначається діленням чистої вартості активів пенсійного фонду на загальну кількість одиниць пенсійних внесків на день підрахунку. Чиста вартість одиниці пенсійних внесків на день надходження першого пенсійного внеску до пенсійного фонду встановлюється у розмірі 1 гривні.

Чиста вартість активів пенсійного фонду — різниця між вартістю активів пенсійного фонду на день проведення підрахунку та загальною сумою зобов'язань пенсійного фонду, що підлягають виконанню на день проведення підрахунку.

Частина інвестиційного прибутку є власністю фонду і використовується як джерело формування власного майна підприємства. Інша частина інвестиційного прибутку йде на поповнення активів фонду. Крім цього, ще одна частина інвестиційного прибутку також може використовуватися на формування фондів і резервів, які створюються в інтересах учасників.

Джерелами формування власного майна фонду є внески засновників до статутного фонду, частина інвестиційного прибутку, що йде на забезпечення функціонування і розвиток фонду, внески вкладників на утримання фонду, а також інші законні надходження. Використовується і витрачається власне майно фонду на забезпечення його статутної діяльності.

Конкретний прибуток недержавного пенсійного фонду заздалегідь визначений умовами пенсійного договору і фактично не залежить від результатів діяльності цього фінансового інституту.

Недержавне пенсійне забезпечення здійснюється:

— пенсійними фондами шляхом укладення пенсійних контрактів між адміністраторами пенсійних фондів та вкладниками таких фондів;

— страховими організаціями шляхом укладення договорів страхування довічної пенсії, страхування ризику настання інвалідності або смерті учасника фонду;

— банківськими установами відповідно шляхом укладення договорів про відкриття пенсійних депозитних рахунків для нагромадження пенсійних заощаджень у межах суми, визначеної для відшкодування вкладів Фондом гарантування вкладів фізичних осіб [2].

Компанія з управління активами (КУА) — юридична особа, яка провадить професійну діяльність з управління активами на підставі відповідної ліцензії на провадження такої діяльності. Контрольні функції щодо напрямів, об'єктів та ефективності інвестування учасників недержавного пенсійного забезпечення, відповідно до своєї компетенції здійснюють:

— Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку;

— Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України;

— Національний банк України;

— Антимонопольний комітет України.

Крім того, цільове та ефективне використання пенсійних активів контролюється радою пенсійного фонду, інвестиційним радником, засновниками фонду. Активи пенсійного фонду складаються з власне пенсійних активів, що формуються за рахунок пенсійних внесків і доходу від їхнього розміщення; коштів для забезпечення діяльності пенсійного фонду, які призначені для покриття адміністративних видатків фонду та формуються за рахунок внесків засновників або юридичних осіб, котрі приєднуються до раніше створеного фонду (платники фонду); призначеного для гарантування виконання фондом своїх пенсійних зобов'язань перед учасниками страхового резерву, який формується з частини доходу від розміщення пенсійних активів і коштів для забезпечення діяльності фонду.

Кошти, нагромаджувані на пенсійних рахунках їхніх учасників, як правило, є значним джерелом інвестицій в економіці. Особливості діяльності пенсійних фондів у тому, що вони зацікавлені здійснювати довгострокові інвестиції для узгодження власних потоків внесків і виплат. Пенсійні фонди є значними інвесторами. А це дозволяє розвивати ринок довгострокового запозичення коштів.

Основні проблеми у діяльності недержавних пенсійних фондів:

— відсутність диверсифікації ризиків з боку НПФ;

— непрозора діяльність суб'єктів недержавної пенсійної системи;

— низький рівень менеджменту;

— відсутність кримінальної відповідальності для посадових осіб, які будуть причетні до управління активами НПФ.

Система регулювання недержавних пенсійних фондів у більшості держав охоплює:

— ліцензування;

— правила адміністративного управління;

— вимоги щодо відмежування активів пенсійних фондів (коштів застрахованих учасників) від активів спонсорів або управляючих компаній;

— забезпечення надійного збереження активів (наявність банку-зберігача);

— забезпечення зовнішнього (незалежного) аудиту й послуг актуаріїв;

— вимоги до розкриття інформації;

— регулювання інвестицій;

— фінансові гарантії учасникам;

— податкові пільги для стимулювання розвитку системи приватних пенсій;

— мінімальні вимоги до капіталу й резервів;

— регулювання адміністративних видатків і комісійних виплат.

Можна по-різному запобігати негативним наслідкам ризиків. Вибір механізмів або їх комбінації залежить від таких чинників, як загальний стан економіки, її фінансового сектора й фондового ринку, організаційно-правові форми пенсійних фондів, а також особливості політичного, бізнесового й культурного середовища.

Як бачимо, фінансові гарантії є лише одним — причому не найголовнішим — компонентом захисту прав учасників недержавних пенсійних фондів, забезпечення надійності їхніх пенсійних заощаджень.

У пенсійному забезпеченні існують фінансові гарантії двох видів — гарантії дохідності (мінімальної та максимальної) і державні гарантії мінімальної пенсії.

В добровільному приватному пенсійному страхуванні (так званий третій рівень) гарантії присутні рідко, — як правило, лише в пенсійних планах із визначеними пенсіями (ВП).

Різновидом гарантій мінімальної дохідності є гарантія повернення суми накопичених вкладів (основної суми), яка фактично передбачає нульову ставку інвестиційного доходу.

Найпоширенішим видом гарантій у пенсійному забезпеченні є гарантія мінімальної дохідності на інвестування пенсійних активів.

Гарантії мінімальної дохідності в різних країнах дуже відрізняться. У більшості розвинених країнах ОЕСР, де приватні пенсійні ощадні програми, як і раніше, добровільні, вимог мінімальної дохідності не існує, навіть якщо пенсійні фонди пропонують плани з визначеними внесками (ВВ), де інвестиційний ризик покладено на працівників. Однин із небагатьох винятків — Австралія, де існують фінансові гарантії мінімальної дохідності в добровільних приватних пенсійних програмах третього рівня з визначеними внесками. У США державні гарантії поширюються тільки на корпоративні плани з ВП.

У Росії, Польщі, Угорщині, Хорватії і Болгарії законодавчо не вимагає від працюючих на третьому рівні недержавних пенсійних фондів й управляючих компаній гарантій дохідності або гарантій мінімальних пенсій, як, утім, і створення відповідних резервних фондів. Проте страхові компанії та комерційні банки пропонують так звані "контракти гарантованих інвестицій" і "контракти гарантованих депозитів", які обіцяють мінімальну номінальну дохідність — зазвичай, у розмірі половини й менше існуючої номінальної дохідності короткострокових державних цінних паперів.

Впровадження фінансових гарантій дохідності завжди пов'язане з необхідністю дати відповідь на три запитання.

Перше: які саме ризики повинна покривати гарантія? По суті, воно зводиться до з'ясування, чи не є гарантія надмірною.

Запитання друге: який обсяг коштів достатній для забезпечення гарантій? У пошуках відповіді необхідно визначити, чи узгоджується розмір "фінансового буфера" з можливістю настання "гарантійної" події та масштабами її наслідків.

Запитання третє: до яких негативних змін призведе реалізація гарантій? Іншими словами, якою мірою вона сама по собі шкодить функціонуванню системи недержавного пенсійного страхування?

Гарантії щорічної дохідності не враховують періоди спаду на фондовому ринку й тому, якщо брати тривалий період, означають гарантування дохідності на рівні вище середьоринкового. У кінцевому результаті такі гарантії або виявляються фінансово необгрунтованими, або їх доводиться забезпечувати більш високими внесками в гарантійний фонд. Вони можуть також призвести до стягування компаніями з управління активами більшої плати за свої послуги, що, у свою чергу, зменшить чистий інвестиційний дохід. Можливий інший, але також небажаний результат — формування компаніями з управління активами занадто консервативних інвестиційних портфелів і, як наслідок, низький інвестиційний дохід учасників НПФ.

Суть гарантії мінімальної пенсійної виплати зрозуміла: уряд гарантує виплату пенсії в розмірі, не меншому від певної величини. Як правило, ця гарантія реалізується за одним із двох варіантів: а) індивідуальні пенсійні заощадження, якщо їх виявляється замало для фінансування мінімальної пенсії, доповнюються до необхідного рівня; б) необхідна для покриття різниці між мінімальною та заробленою пенсією сума щороку перераховується ліцензованій пенсійній компанії, яка, у свою чергу, виплачує пенсіонерам надбавку до рівня гарантованого мінімуму.

З урахуванням того, що активи пенсійного фонду належать його учасникам, створення будь-якого "фонду гарантування" можливе лише за рахунок його вкладників, що зменшить дохідність пенсійних внесків.

Крім того, відповідно до статті 6 Закону України "Про недержавне пенсійне забезпечення" передбачено, що пенсійний фонд не несе відповідальності за зобов'язаннями третіх осіб і не має права передавати свої зобов'язання перед учасниками та вкладниками фонду третім особам. А також пенсійний фонд не може бути проголошений банкрутом та ліквідований за законодавством про банкрутство.

З огляду на викладене, вважаємо створення "фонду гарантування" для пенсійних фондів на даний час є недоцільним.

Поява на фінансовому ринку України нових інституціональних інвесторів — недержавних пенсійних фондів і Накопичувального фонду — вимагає розширення напрямів інвестування пенсійних ресурсів шляхом створення нових, удосконалення та урізноманітнення існуючих інструментів ринку цінних паперів. Підвищення інвестиційної привабливості боргових зобов'язань потребує розвитку законодавчих засад та створення організаційних можливостей для випуску надійних фінансових інструментів, захищених від дефолту та негативного впливу інфляції, особливо у довгостроковій перспективі, в тому числі облігацій внутрішньої державної позики, забезпечених фінансовими активами (наприклад, акціями приватизованих підприємств, що мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави і перебувають у державній власності).

Будь-які державні цінні папери за природою зобов'язань належать до так званих безризикових інвестицій, оскільки невиконання зобов'язань держави за своїми запозиченнями фактично означає дефолт такої країни [3].

У зв'язку з цим з метою розширення пропозиції державних цінних паперів, в які можна інвестувати активи Накопичувального пенсійного фонду, більш доцільним є не запровадження додаткового забезпечення державних цінних паперів, а збільшення процента, що виплачується за такими цінними паперами.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Майже всі країни застосовують ліміт відповідальності страхового фонду, який встановлюється у вигляді або процентної частки покриття вкладу шляхом страхування, або граничної суми,що підлягає страхуванню. Гранична сума вкладу залежить від рівня добробуту країни. Країни з високим рівнем розвитку економіки досить високо підняли планку виплат по застрахованих депозитах.

Країни, що застосовують систему гарантування вкладів, комерційні банки та зазвичай недержавні ощадні установи різних типів (кредитні спілки, асоціації тощо), підпадають під систему гарантування вкладів. У деяких країнах для цих груп фінансових установ існують особливі схеми та органи гарантування, як, наприклад, у Німеччині, Австрії. У більшості країн до участі у роботі системи страхування на добровільній чи обов'язковій основі залучаються філії іноземних банків, що діють у цій країні. У більшості країн ЄС участь філій банків країн, які не входять до складу країн співдружності і не мають відповідної системи, є обов'язковою.

Майже в усіх країнах діє ліміт відповідальності страхового фонду, який встановлюється у вигляді процентної частки покриття вкладу шляхом страхування або граничної суми, що підлягає страхуванню.

Література:

1. Закон України "Про недержавне пенсійне забезпечення" від 09.07.03 № 1057/IУ.

2. Інформація про діяльність Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, за лютий 2013 року. — Режим доступу: http://www.dfp.gov.ua.

3. Звіт про роботу Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг за 2012 рік.

Стаття надійшла до редакції 11.07.2013 р.